

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות פ'

- (א) **עבד ר' יהודה עובדא בחבילי זמורות- פרש"י**, שהן מאכל לפילין, והאכיל מהן הבעל לבהמתו. וכ' **ההפלאה**, דמה שנקט רש"י דמאכיל לבהמתו, ולא כ' כפשוטו דמיירי בלקטן לעצים, משום דקיי"ל דעצים לאו פירא הוא, אלא קרן, ואמרי' בסמוך דהני מילי דקאכיל פירא, אבל אם אכל קרן, לא אמרי' מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ויש לע' בזה, דנמצא דדבר א' יכול להיות קרן או פירות, ותלוי באיך משתמש בהן. אבל **המאירי פ' "ואע"פ שאינן בנות אכילה**, מ"מ הואיל ונהנה כך הוא הדין". והוכיח המאירי מהמשך הגמ' דאי"צ אכילה ממש, דהא אמרי' שהרי לענין חזקה אמרו אכלה ערלה שביעית וכלאים הר"ז חזקה, וודאי בהנאת עצים נאמרה, שאין בהם איסור הנאה, שאם נהנה מהפרי, הא ודאי אי"ז חזקה, הואיל ואיסור הנאה יש בהן בערלה וכלאים. וכן בשביעית אין חזקה באכילת הפרי, הואיל והפקר הם. וכבר העיר ההפלאה כן על רש"י, דלדבריו דמה שעבד עובדא בחבילי זמורות היינו באכילת פירות, א"כ הרא"י שמביאין מהא דמחזיק בערלה וכו', היינו שנהנה מחבילי זמורות כלל, והיינו ראי' כללית דהנאת חבילי זמורות נחשב כדבר חשוב, ועדיין צ"ע בזה. **וע"ע ברמב"ם (טוען י"ב, י"ב)** שכו' "אכלה ערלה, שביעית, וכלאים, אע"פ שנהנה בעבירה, הר"ז חזקה", וכ' **הראב"ד "שבוש הוא זה**, דלא אמרו אלא שאכילת עצים שמה אכילה, הואיל וליכא פירא אחריני". וע' **במגיד משנה** שהק' דלפי הרמב"ם, מהו הרא"י מהא דחזקה להא דסוגיין, הרי דין זה דחזקה לא מיירי כלל באכילת זמורות כלל, אלא באכילת פירות של איסור, ע"ש מש"כ בזה.
- (ב) **הא קרנא קאכיל, והוצאה היא- כ' המהר"ם שייף** דלכאור' כוונת הגמ' כאן להק' ב' קושיות. א' הא מקרן קאכיל, וצריך לשלם אותו הזוז מכיסו, וזה אינו נחשב דאכל מזכות פירות שיש לו. ב' דהוצאה היא, שלקח הזוז לצורך הוצאה של אותו קרן עצמו, ומה דאי' במתני' דכיון דאכל פירות מה שאכל אכל, היינו דוקא אם נהנה מהפירות, ולא אם נהנה מהקרן.
- (ג) **אלא אמר רבא, שאם היתה הוצאה יתירה השבחה, אין לו אלא הוצאה שיעור שבחה- הק' הר"ן (לח: בדפיו)**, אם היתה השדה עשו' ליטע, למה לא ישומו לו כאריס. ות"י דכיון שהבעל אוכל הפירות ולא היא, הוה להו כולהו שדות לגבי דידה כאילו אין עשוין ליטע. **והריטב"א (על המשנה) ג"כ הק' כן**, ות"י "וי"ל דכיון דשייך בנכסי כלל, דיו שיטול הוצאתו בשבועה, ואיך ממחל מחיל ל', כיון שלא התנה".
- (ד) **איבעיא להו, בעל שהוריד אריסין תחתיו וכו'- פ"י הריטב"א** דשאלת הגמ' הוא בדעת האריס, מי אמרי' דאדעתא דארעא נחית, והקרקע עומד לאריסין, ולכן נוטל כא' אריסי העיר, או דלמא אדעתא דבעל נחית, ולית להו כלום. וע"ז הק' הגמ' דעכ"פ יש להם להיות כיורד שלא ברשות, וכו'.
- (ה) **איבעיא להו, בעל שהוריד אריסין תחתיו וכו'- כ' החלקת מחוקק (ס"י פ"ח, ס"ק כ"ב)** דמשמע מלשון **הרמב"ם** (וגם הוא לשון **השו"ע** שם) דדין אריס הוא ממש כמו הבעל עצמו, וכמו שאם הבעל הוציא ולא אכל, אין נוטל אלא הוצאה שיעור שבח ולא כל הוצאה, וכן אם השבח יתר על ההוצאה אין לו אלא שיעור הוצאה, והיינו דידו על התחונה, כן הוא הדין באריס. וכ' עוד דמשמע שאם האריס ג"כ נהנה מעט מן הפירות, לא יטול כלום, כמו הבעל שאכל קמעא והוציא הרבה, שאין לו אלא מה שאכל **נ"יש לע' קצת**, לפי דברי **השטמ"ק** שהבאנו לעיל (דף ע"ט) דמה שאין הבעל נוטל טפי הוא משום דאמרי' דגילה דעתו והוציא ההוצאות בכדי לאכול פירות אלו, מה שייך זה להאריס, הא אין לו דין זכות אכילת פירות כהבעל, וצ"ע. וע' **בבית שמואל (שם) שכו'** להסתפק בדין זה, דאולי לא תקנו כן אלא לגבי הבעל. **עוד כ' החלק"מ** דגם משמע **מרש"י** טפי מזה, דאף אם הבעל אכל קמעא שאין להאריס כלום, דמצי האשה לטעון דמאחר שהבעל אריס הוא, אילו לא ירדת ה' הבעל בעצמו עובר, ולא ה' נוטל כלום, כיון שנטל קמעא.
- (ו) **חזינן אי בעל אריס הוא, וכו'- כ' הרשב"א** בשם **הראב"ד** דיש ללמוד מכאן דה"ה כל יורד לשדה חבירו שלא ברשות, דאם בעל הקרקע אריס הוא, אי"צ אלא לשלם דמי נטיעותיו, ולא שכר טרחו, שהרי הוא יכול לעשות כן בחינם. אולם כ' **הרשב"א** דאולי שאני אשה משום שיש לה בעל דטרח ומפרנס לה בלא טירחא דידה כלל, אבל זה דלא ה' צריך לטרוח, י"ל דעכ"פ צריך לשום כמה אדם רוצה ליבטל ממלאכה, ויהי' צריך לשלם זה להיורד.
- (ז) **איבעיא להו, בעל שמכר קרקע לפירות מהו- פ"י הגמ' דשאלת הגמ' הוא**, מי אמרי' דמה דקני מקני, או דלמא לא תקינו ל' רבנן זכות פירות אלא משום ריוח ביתא, ולא למכירה. ויש לע', איך שייך למכור הפירות שעדיין לא בא לעולם. ולכאור' משמע דיש להבעל קנין גוף לפירות, וזה שפיר יכול למכור. ולכאור' יש להק' מסוגיין על מש"כ **האור שמח (הל' רוצח)**, הבאנו דבריו במקור' (א) דס"ל דכל זכות הבעל הוא רק לאכול פירות, ואינו קנין גוף לפירות. וגם צד השני של השאלה לא משמע דפליג על זה ביסוד, דמשמע דגם לפי צד זה בעצם ה' שייך למוכרם, רק דחז"ל לא נתנו לו הזכות לענין מכירה. וכ' **בח"י ר' שלמה (ב"ב ד', ד')** לתרץ דהגמ' כאן אזלא לאחר תקנת אושא, דבתקנת אושא תקנו שיהי' לו הזכות בהקרקע גופא, ולכן שפיר שייך למכור הקרקע לגבי פירותיו (לצד א' של הגמ', וגם לצד ב', מלבד הסברא שלא תקנו כן), ואי"ז קו' על האו"ש, דמיירי בעיקר תקנת פירות להבעל, קודם תקנת אושא.
- (ח) **ולא היא, משום רווח ביתא, והא קא רווח- פרש"י**, גם עכשיו יש ריוח בבית, שאף עתה היא עושה צרכי הבית. וע' **בריטב"א** שהוכיח מכאן דמי שנושא אשה על אשתו, יכול להשרות שתיהן בבית א', ואין הראשונה יכולה לעכב, דאל"ה, יכולה לצוות שלא תהא צרתה בבית, וכיון שתצא צרתה מן הבית, וגם שפחתה עמה, א"כ תו ליכא ריוח ביתא, אע"כ כדאמרן, דיכול לכופה לדור שם עם השני. וכל זה לפרש"י בסוגיין, אבל **הרי"ף (לט. בדפיו)** פ"י דמה דאמרי' והא קא רווח, כוונתו דהא איכא אחיות, וא"כ יש ריוח ביתא גם בלא שפחה שני'. וכ' **הרא"ש (י"א)** דיצא דלפי הרי"ף גם יח' הבעל יכול למכור השפחה השני', דהא אין צריך לה לריוח ביתא. אולם כ' **הרא"ש** דלא מסתבר כפי' הרי"ף, דהא סכ"ס אשתו ראשונה רוצה בריוח היתירה שיש כאן ע"י השפחה שני', ולכן כ' דמסתבר טפי לפרש כפרש"י.

- (ט) **א"נ, בעל אריס הוא- פרש"י**, כלומר, שנתן ללוקח פירות מזומנים. פי' **המהר"ם שי"ף**, דס"ל לרש"י דעכשיו לא מיירי כלל דהבעל מכר הקרקע שיעשה הלוקח כדמעיקרא, אלא הבעל עצמו אריס בהקרקע ועובדה, ולא מכר להלוקח אלא פירות מזומנים.
- (י) **מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה- כ' בשטמ"ק בשם תלמידי ר' יונה**, דנכסי מלוג אלו לא קאי אהא דרישא, דהיינו שנפלו לה כשהיתה שומרת יבם, דהא כיון שיכולה למכור לכתחלה בעודה שומרת יבם, א"כ ודאי אם מתה דירשיה יורשים אותה. וכל המח' הוא לגבי נכסים הנכנסים והיוצאים עמה שהיו לה בעוד שהיו תחת בעלה.
- (יא) **ובית הלל אומרים הנכסים בחזקתן- ע' ברש"י** שהביא מח' אמוראים בב"ב בנוגע הנכסי צאן ברזל, בחזקת מי הן, ר"א אומר בחזקת יורשי האשה, ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל, ור"ל אמר יחלוקן. וע' **בשיעורי ר' שמואל ביבמות (תמ"ו)** שהביא מח' אחרונים כביאור הא דהבעל יורש צאן ברזל אשתו לאחר מיתתה. **הפני יהושע** (לעיל מז. ד"ה גמ') ביאר שהוא מדין ירושה, דהבעל יורש נכסי צאן ברזל שלה. אבל **האבני מלואים** (נ"ב, א') ביאר דלאו משום דין ירושה הם, אלא דעדיין הם ברשות הבעל ועדיין לא בא זמן הפרעון. והק' ר' שמואל (שם ת"ג) לשניהם, לפי האבנ"מ ק' למ"ד דנכסים בחזקתן היינו יורשי האשה, הרי ודאי יורשי הבעל הם המוחזקים, וכך ק' על מ"ד יחלוקן. ולהפני"י ק' מ"ד דס"ל דבחזקתן היינו יורשי הבעל, דהא א"כ ודאי הם בחזקת יורשי האשה, הרי כמו נכסי מלוג הם בחזקת יורשי האשה, כמו כן צריך להיות הדין בנכסי צאן ברזל, והניח בצ"ע.
- (יב) **הניח אחיו מעות, ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פירות- פי' התוס' רי"ד**, דאף דהיבם יורש אחיו, מ"מ הרי כל הנכסים אחראין לכתובתה, וא"כ הו"ל כמו נכסי מלוג, שכמו שבנכסי מלוג אין לבעל אלא פירות, ה"ה נכסים אלו. ואף דבכל אשה שבעולם, יכול הבעל למכור נכסיו, אע"פ שכל נכסיו אחראין לכתובתה, פי' התוס' רי"ד דשאני הכא ד"כבר זכתה האשה לגבות מהן [דהיינו מאותן קרקעות], אלא שהיבם מעכבה מלגבות מפני שהוא רוצה ליבמה. וכיון דגוביינא אית לה עליהן עד שלא תגבה כתובתה מהן כולן הן ברשותה", ומדמה זה למי שיחד איזה קרקע לכתובת אשתו, דהדין הוא שאינו יכול למכור אותו קרקע.